

Žaloba a více dědiců

Ve sporech s jinými osobami, týkajících se věcí nebo majetkových práv, patřících do dědictví, má více dědiců postavení nerozlučných společníků. Určí-li žalobce okruh účastníků sporného řízení v návrhu na jeho zahájení odchylně od okruhu účastníků řízení o dědictví a jako žalované označí jen některého (některé) z nich, nemůže být žalobě vyhověno pro nedostatek věcné legitimace vyplývající z hmotného práva, neboť se řízení neúčastní všichni nerozluční společníci.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 698/2007, ze dne 24.9.2008)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobců a) M. H., b) D. H., oběma zastoupeným advokátkou, proti žalovanému R. H., zastoupenému advokátkou, o určení neexistence důvodu vydědění a neplatnosti závěti, vedené u Okresního soudu v Šumperku pod sp. zn. 16 C 342/2003, o dovolání žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 9. května 2006, č. j. 12 Co 1147/2005-179, tak, že dovolání žalobců zamítl.

Z odůvodnění:

Žalobou podanou u Okresního soudu v Šumperku dne 4.12.2003, označenou jako „žaloba o určení neplatnosti vydědění, neplatnosti závěti a o určení, že žalobci jsou dědici zůstavitele“, se žalobci domáhali určení, že „nejsou dány důvody uvedené v notářském zápise, NZ 39/2001, z 9. dubna 2001, pro vydědění žalobců M. H. a D. H. po zůstaviteli, jejich otci D. H., zemřelém dne 11.6.2003“, a že „zavěť sepsaná zůstavitelem D. H. ve stejném notářském zápise ve prospěch R. H. je neplatná“. Uvedli, že „dne 9. dubna 2001 byl sepsán notářkou JUDr. J. V. notářský zápis číslo, kterým byli jejich otcem D. H., vydědění, a že v témže notářském zápise byl jako jediný dědic ze závěti označen žalovaný, jejich strýc a zůstavitelův bratr“; že „v tomto notářském zápise jejich otec, zůstavitel, uvedl, že důvodem vydědění je to, že je již 10 let pro závažné onemocnění v invalidním důchodě, 3 roky je závislý na provádění dialýzy, před rokem, tj. v časových souvislostech v roce 2000, mu byl přiznán příspěvek pro částečnou bezmocnost, že všechny děti vědí, že je vážně nemocen, že nemůže nic dělat a tvrdí, že přijedou, jen když potřebují peníze, že veškeré práce vykonává jeho bratr z Prahy, nebo je o ně nucen žádat cizí lidi, a pokud děti požádal o pomoc, pak řekly, že nemají čas“; že „tyto skutečnosti se nezakládají na pravdě a svědčí pro to řada důkazů“; že „mají vážné a oprávněné pochybnosti, že podobnou listinu mohl kdy otec sepsat“; že „pokud je učinil otec, nemohl je učinit svobodně a vážně“; že „nemohou vyloučit skutečnost, že s ohledem na to, že otec a jeho bratr si byli velmi podobní, nemohlo dojít k zneužití například občanského průkazu jejich otce a sepsání závěti bez jeho vědomí strýcem“. Dále uvedli, že „jejich rodiče se rozvedli přibližně před dvaceti lety, otec s nimi od té doby nežil ve společné domácnosti, ale rodiče po prvních měsících spolu začali po rozvodu normálně komunikovat a oni jako děti trávili u otce každý víkend“; že „otec s nimi udržoval velmi časté kontakty, a to možná právě z důvodu nemoci, cca každých 14 dnů za nimi dojížděl do L., přespával běžně u žalobce 2) v L., trávil čas s jeho rodinou, a to i po dobu několika dní za sebou“; že „tento kontakt byl častý, vnukům vozil drobnější pozornosti, peníze od něj nevzali a nežádali nikdy, naopak, jeho snahu uhradit jim náklady za svůj pobyt odmítali“; že „otec měl a doposud má u žalobce 2) ustájené své čtyři koně“; že „o ty se starali, spolu s žalobcem 2) i jeho manželka“; že „otec jezdil pravidelně právě i za těmito svými koňmi, občas za péči o koně koupil něco do hospodářství, například motorovou pilu“; že „otec dokonce byl doma u žalobce 2), protože když onemocněl, měl jít do ústavu, to nechtěl žalobce 2) připustit, a tak ho vzal k sobě a poskytl mu spolu se svou ženou

kompletní péči“; že „v roce 2001 se vrátil z Prahy bratr jejich otce, žalovaný, a protože se rozvedl a neměl kde bydlet, nastěhoval se k jejich otci do Š. a chtěl, aby tam otec bydlel s ním“; že „poté, co otec odešel do Š., skončil domácí léčebný režim a jeho zdravotní stav se prudce zhoršil“; že „to dokládá potvrzení lékaře“; že „zde byl jednoznačně vliv bratra, jejich strýce, který byl velmi náladový, otec se ho obával, až z něj měl strach, měl obavy mu odporovat“; že „strýc otci bránil i v kontaktech se žalobci, neboť si otec na to stěžoval“; že „otec psychicky z nátlaku strýce trpěl, přesto přijel, účastnil se všech rodinných aktivit, např. zabíjačky, jezdil na všechny svátky včetně vánočních“; že „otci pomáhali i v malém domku, který si pořídil v R., L. n. D., dokonce tam jezdila jejich matka, jeho bývalá manželka“; že „vzhledem k výše uvedeným skutečnostem není pravdou, že o svého otce neprojevovali opravdový zájem, který by jako potomci projevovat měli, ale právě naopak“; že „proto tedy důvody jejich vydědění uvedené v notářském zápise neodpovídají skutečnosti a nejsou tedy dány důvody ani zákonné podmínky pro jejich vydědění otcem“; že „to také namítali v dědickém řízení od počátku“.

Okresní soud v Šumperku rozsudkem ze dne 16.6.2005, č. j. 16 C 342/2003-151, určil, že „nejsou dány důvody pro vydědění žalobců uvedené v notářském zápise sp. zn. N 40/2001, NZ 39/2001, ze dne 9.4.2001, jejich otcem zůstavitelem D. H., zemřelým dne 11.6.2003 (výrok I.); současně zamítl žalobu požadující určení, že „závěť, sepsaná zůstavitelem ve prospěch R. H., je neplatná“ (výrok II.); dále rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok III.), že žalobci jsou povinni společně a nerozdílně zaplatit státu na nákladech řízení částku 295,50 Kč na účet Okresního soudu v Šumperku (výrok IV.) a že žalovaný je povinen zaplatit státu na nákladech řízení částku 295,50 Kč na účet Okresního soudu v Šumperku (výrok V.). Vycházel ze závěru, že „z výpovědí osob zůstaviteli nejbližších vyplynulo, že zůstavitel žalobce nežádal o žádnou pomoc, měl sice představu, že mladší syn M. s ním bude bydlet ve společné domácnosti a bude se o něho starat, avšak to, že se tak nestalo, nelze žalobci a) vyčítat, zvláště, když zůstavitel se obklopil dalšími blízkými osobami, a to žalovaným, po jeho návratu z P., a v předcházející době i svědkem P., kteří s ním ve společné domácnosti žili a společně o tuto domácnost pečovali“; že „zůstavitel nebyl odkázán na žalobce a žalobci v rámci svých možností, když jejich bydliště se nacházelo několik desítek kilometrů od bydliště zůstavitele, se s tímto stýkali, navštěvovali ho v nemocnici i v místě bydliště, když z důvodu svého zdravotního stavu nebyl omezen v pohybu a navštívil je i tři dny před smrtí“; že „z chování zůstavitele, který neustále udržoval kontakt se žalobci, lze dovodit, že důvody, které popsal v listině o vydědění, v době jejího sepsání dány nebyly“; že „to, že poté došlo ke zhoršené vzájemných vztahů mezi žalobci a rodinou žalobce b) a zůstavitelem je prokázáno z četných přestupkových řízení“; že „tyto však byly vedeny až poté, co byla sepsána listina o vydědění a nebylo prokázáno, že důvody pro podání trestních oznámení byly dány v době sepsání listiny o vydědění“. Současně dospěl k závěru, že „v řízení ani nebylo zjištěno, že by závěť a listina o vydědění byly absolutně neplatné z důvodu nedostatku formy stanovené zákonem, neboť obsahují všechny náležitosti stanovené notářským řádem a občanským zákoníkem a nebylo prokázáno, že by žalovaný zneužil své podoby se žalobcem, s nímž byl jednovaječným dvojčetem a sepsal listiny za něho, neboť ze zprávy dermatovenerogického oddělení Ú. v. n. P. bylo zjištěno, že v období od 13.3.2001 do 10.4.2001 byl žalovaný hospitalizován“ a „k sepsání listin došlo 9.4.2001“.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Ostravě - pobočka v Olomouci rozsudkem ze dne 9.5.2006, č. j. 12 Co 1147/2005-179, změnil rozsudek soudu prvního stupně „v napadené části ve výroku I.“ tak, že žalobu, „aby bylo určeno, že nejsou dány důvody pro vydědění žalobců uvedené v notářském zápise sp.zn. N 40/2001, NZ 39/2001 ze dne 9.4.2001 jejich otcem zůstavitelem D. H., zemřelým dne 11.6.2003,“ zamítl; současně rozhodl, že žalobci jsou povinni zaplatit žalovanému společně a nerozdílně na nákladech řízení před soudem prvního stupně částku 17.131,- Kč k rukám jeho zástupce, že jsou povinni zaplatit žalovanému společně a nerozdílně na nákladech odvolacího řízení částku 9.712,- Kč k rukám jeho právního zástupce a že jsou povinni zaplatit státu společně a nerozdílně na nákladech řízení 591,- Kč na účet Okresního soudu v Šumperku. Vycházel ze závěru,

že „z obsahu spisu Okresního soudu v Šumperku sp. zn. 3 D 794/2003 o projednání dědictví po D. H., zemřelém 11.6.2003, bylo zjištěno, že dědicové zůstavitele A. I., dcera zůstavitele, M. H., syn zůstavitele a D. H., syn zůstavitele, byli odkázáni usnesením Okresního soudu v Šumperku ze dne 15.9.2003, č. j. 3 D 794/2003-39, které nabylo právní moci 5.12.2003, aby podali žalobu na určení, že jsou dědici zemřelého D. H., a to ve lhůtě jednoho měsíce od doručení usnesení“; že „žalobci, ale i jejich polorodá sestra, byli v průběhu dědického řízení ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. odkázáni, aby své právo ve stanovené lhůtě uplatnili žalobou“; že „v tomto smyslu však žalobci tento odkaz, respektive výzvu nerespektovali“; že „sporné skutečnosti nebo právní otázky, které jsou pro takové určení závazné (závěť nebo listina o vydědění jsou neplatné) představují jen posouzení předběžné otázky, jejíž dopad se může projevit pouze v důvodech rozhodnutí“; že „jestliže v dané věci žaloba neodpovídá žalobě podle ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř., odvolací soud se tak musel zabývat otázkou, zda jsou naplněny předpoklady žaloby na určení ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o.s.ř., a to s negativním závěrem“; že „žalobci neprokázali naléhavý právní zájem na požadovaném určení, neboť určení, že nejsou dány důvody pro vydědění žalobců po zemřelém zůstaviteli, nemají žádný význam a představují pouze posouzení předběžné otázky“; že „takovéto rozhodnutí o předběžné otázce není naplněním právního postavení žalobců v dědickém řízení ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř., jak byli v řízení o dědictví správně odkázáni“; že „odvolací soud i přes poučení podle ustanovení § 118a odst. 2 a § 213b odst. 2 o.s.ř. neměl podmínky pro eventuální možnost úpravy žalobního žádání odpovídající dikci usnesení dědického soudu, a to s ohledem na neúplný okruh účastníků daného sporného řízení“; že „pokud A. I. nebyla v daném řízení uvedena na straně účastníků tohoto sporného řízení, ačkoliv je účastnicí dědického řízení, pak jde o nedostatek věcné legitimace vyplývající z hmotného práva, kdy se řízení neúčastní všichni nerozluční společníci, a tuto skutečnost nelze odstranit až v průběhu odvolacího řízení“.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalobci dovolání. Namítají, že „soud prvního stupně vynesl výrok o neplatnosti závěti, s návrhem uvedeným v prvním textu žaloby v jejím úvodu, tj. návrhem na určení, že žalobci jsou dědicové zůstavitele, se nevypořádal, resp. ponechal jej bez povšimnutí“; že „odvolací soud, s ohledem na to, že žaloba byla podána mj. na určení, že žalobci jsou dědici zůstavitele, měl rozsudek soudu prvního stupně zrušit a vrátit k novému projednání“; že „pokud jde o účast třetího potomka zůstavitele, pak se domnívají, že právo jednoho nelze vázat na právo druhého, tedy jinými slovy, pokud dcera zůstavitele neměla zájem napadat závěť žalobou, nelze toto právo upírat ostatním dvěma dětem“. Navrhli, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnými osobami (účastníky řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

V posuzovaném případě z obsahu spisu vyplývá, že řízení o dědictví po D. H. zemřelém dne 11.6.2003, posledně bytem v L. n. D., R. (dále též jen „zůstavitel“), je vedeno Okresním soudem v Šumperku pod sp. zn. 3 D 794/2003. Usnesením vydaným Okresním soudem v Šumperku v tomto řízení dne 15.9.2003, č. j. 3 D 794/2003-39, bylo uloženo dětem zůstavitele M. H. [žalobce a)], D. H. [žalobce b)] a A. I., aby do jednoho měsíce od doručení tohoto usnesení podali u Okresního soudu v Šumperku návrh na určení, že „jsou dědici zůstavitele“. V odůvodnění tohoto usnesení je uvedeno, že „zůstavitel zanechal závěť a prohlášení o vydědění ze dne 9.4.2001, v níž ustanovil dědicem svého bytu, včetně spoluvlastnického podílu na pozemku p. č. 613 pana A. D. a dědicem ostatního svého majetku svého bratra R. H. a své děti A. K., provdanou I., D. H. a M. H. vydědil, s právními důsledky vydědění i pro další potomky v přímé linii“; že „M. H. a D. H. namítli absolutní neplatnost celé listiny

s poukazem na to, že zdravotní stav pořizovatele neumožňoval projevit takový závažný právní úkon, kterým je pořízení závěti, že mají za to, že závěť zůstavitel pořídil pod nátlakem svého bratra, tedy, že se nejedná o jeho svobodný projev vůle, a že důvody vydědění nejsou pravdivé“; že „rovněž A. I. s důvody vydědění nesouhlasí“. Ze spisu Okresního soudu v Šumperku sp. zn. 3 D 794/2003 současně vyplývá, že A. D. dne 25.4.2001 zemřel a že usnesením Okresního soudu v Šumperku ze dne 29.5.2003, č. j. 6 D 497/2001-116, bylo potvrzeno, že dědictví po něm nabyt D. H. (tj. zůstavitel).

Podle ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř., jestliže někdo před potvrzením nabytí dědictví tvrdí, že je dědicem a popírá právo jiného dědice, který dědictví neodmítl, vyšetří soud podmínky dědického práva obou a jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem.

Podle ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř., závisí-li však rozhodnutí o dědickém právu na zjištění sporných skutečností, odkáže soud usnesením po marném pokusu o smír toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou. K podání žaloby určí lhůtu. Nebude-li žaloba ve lhůtě podána, pokračuje soud v řízení bez zřetele na tohoto dědice.

Z ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř. vyplývá, že soud po vyšetření podmínek dědického práva jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem. Usnesením vydaným podle tohoto ustanovení může být rozhodnuto - jak vyplývá z jeho znění - pouze o tom, s kým (tj. s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo) bude nadále jednáno jako s osobou, o níž lze mít důvodně za to, že je dědicem, a, je-li to potřebné, jaký je dědický titul této osoby (při pozitivním vymezení), popřípadě s kým (tj. s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo) nadále nebude jednáno, neboť lze mít důvodně za to, že není dědicem (při negativním vymezení). Tímto usnesením se totiž řeší (vyšetřují) podmínky dědického práva pro účely průběhu řízení a má význam jen pro vymezení účastníků řízení o dědictví; na jeho základě soud v dědickém řízení považuje za účastníka řízení ve smyslu ustanovení § 175b, věty první o.s.ř. tu osobu, o níž bylo pravomocně rozhodnuto, že s ní bude dále jednáno, popřípadě přestane považovat za účastníka řízení toho, o němž bylo pravomocně rozhodnuto, že s ním nadále nebude jednáno.

Vydání usnesení podle ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř. je na místě tehdy, jsou-li skutková tvrzení účastníků o rozhodných okolnostech shodná a závisí-li rozhodnutí o dědickém právu pouze na právním posouzení věci. Není-li tomu tak, má soud (soudní komisař) vzhledem k tomu, že v „nesporném“ dědickém řízení nemá z procesního hlediska možnost objasňovat sporné skutečnosti, postupovat způsobem stanoveným v ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř.. Toto ustanovení soudu (soudnímu komisaři) ukládá, aby se pokusil uvedený spor o dědické právo vyřešit dohodou, tj. aby vyvinul úsilí směřující k tomu, že se rozhodné skutečnosti mezi účastníky uplatňujícími rozporná dědická práva „stanou nespornými“. Nepodaří-li se soudu (soudnímu komisaři) uvedený spor vyřešit dohodou a skutečnosti rozhodné pro posouzení dědického práva zůstanou i po pokusu o odstranění sporu mezi účastníky sporné, vydá soud usnesení, kterým odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou.

Výrok usnesení vydaného soudem v řízení o dědictví podle ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. musí obsahovat údaj o tom, jakou žalobu má odkázaný účastník podat. Vzhledem k tomu, že § 175k odst. 2 o.s.ř. umožňuje odkázat dědice, aby žalobou uplatnil své dědické právo, odpovídá tomuto ustanovení - v závislosti na konkrétní procesní situaci - žalobní petit buď na určení, že žalobce je dědicem po zůstaviteli, nebo že žalovaný (některý ze žalovaných) není dědicem po zůstaviteli. Sporné skutečnosti nebo právní otázky, které jsou pro takovéto určení významné (např. že důvody vydědění nejsou dány), představují jen posouzení předběžné otázky, které se neuvádí ve výroku, ale jen v důvodech rozhodnutí. Na rozdíl od právní úpravy dříve obsažené v § 18 zákona č. [95/1963](#) Sb., ve znění pozdějších předpisů, nyní platný § 175k odst. 2 o.s.ř. neumožňuje, aby způsobitelným předmětem sporného řízení, zahájeného na základě odkazu dědického soudu, bylo jen určení sporné skutečnosti nebo sporné právní otázky, byť by byla významná pro posouzení dědického práva.

Ve výroku usnesení podle § 175k odst. 2 o.s.ř. musí soud také určit k podání žaloby lhůtu. Tato lhůta je procesní lhůtou soudcovskou, kterou soud může prodloužit (§ 55 o.s.ř.), nemůže jí však prominout (§ 58 o.s.ř. a contr.). Vzhledem k tomu, že s marným uplynutím lhůty, stanovené k podání žaloby, je spojen následek, že soud (soudní komisař) pokračuje v řízení „bez zřetele na tohoto dědice“ (§ 175k odst. 2 věta třetí o.s.ř.), musí být o prodloužení lhůty nejen požádáno, ale i rozhodnuto ještě před uplynutím původně stanovené lhůty.

Jestliže odkázaný účastník (dědic) nebude ve věci úspěšný nebo jestliže vůbec žalobu ve stanovené lhůtě nepodá, má to za následek, že soud (soudní komisař) – jak uvádí § 175k odst. 2 věta třetí o.s.ř. – „pokračuje v řízení bez zřetele na tohoto dědice“. Uvedené v konkrétní situaci znamená, že dědic, který byl odkázan na žalobu na určení, že je dědicem po zůstaviteli, přestává být účastníkem dědického řízení a soud (soudní komisař) pokračuje v dědickém řízení bez zřetele na tuto osobu. Byli-li dědic odkázan na žalobu na určení, že jiný účastník není dědicem po zůstaviteli, znamená to, že v dědickém řízení bude pokračováno i s osobou, jejíž dědické právo odkázaný účastník popíral.

Stejně právní následky, které jsou spojeny s tím, že odkázaný účastník nepodal žalobu, nastávají tehdy, jestliže žalobu sice podal, ale byla odmítnuta (§ 43 odst. 2) nebo o ní bylo řízení zastaveno (např. podle § 104 pro nedostatek podmínek řízení).

Žalobu, která je podána po uplynutí stanovené lhůty, musí soud zamítnout, neboť – jak výše uvedeno – po marném uplynutí lhůty, stanovené k podání žaloby soud (soudní komisař) pokračuje v řízení o dědictví „bez zřetele na tohoto dědice“ (§ 175k odst. 2 věta třetí o.s.ř.).

Výše popsané důsledky toho, že odkázaný účastník (dědic) nebude ve věci úspěšný nebo jestliže vůbec žalobu ve stanovené lhůtě nepodá (soud „pokračuje v řízení bez zřetele na tohoto dědice“), nastanou ovšem pouze v případě, že usnesení, kterým byl účastník (dědic) odkázan k podání žaloby, splňuje požadavky vymezené ustanovením § 175k odst. 2 o.s.ř. (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.7.2004, sp. zn. 30 Cdo 493/2004, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 84, ročník 2005).

V posuzovaném případě výrok usnesení Okresního soudu v Šumperku ze dne 15.9.2003, č. j. 3 D 794/2003-39, vydaného v řízení o dědictví po zůstaviteli, vyhovuje požadavkům vymezeným ustanovením § 175k odst. 2 o.s.ř., jestliže odkazuje žalobce (dědice zůstavitele) k podání žaloby na určení jejich dědického práva po zůstaviteli.

Žaloba podaná ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. není určovací žalobou ve smyslu § 80 písm. c) o.s.ř., ale je žalobou na určení právní skutečnosti, u níž naléhavý právní zájem vyplývá z právního předpisu. Taková žaloba proto nemůže být zamítnuta pro nedostatek naléhavého právního zájmu na požadovaném určení a žalobce není povinen tvrdit a prokazovat skutečnosti o takovém právním zájmu. Tyto závěry ovšem platí opět pouze v případě, že žaloba splňuje požadavky vymezené ustanovením § 175k odst. 2 o.s.ř.; v opačném případě je na místě na žalobu klást požadavky vymezené ustanovením § 80 písm. c) o.s.ř., včetně povinnosti žalobce tvrdit a prokazovat skutečnosti svědčící o naléhavém právním zájmu na požadovaném určení (srov. Zprávu projednanou a schválenou občanskoprávním kolegiem Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 6. 1982, sp. zn. Cpj 165/81, uveřejněnou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 49, ročník 1982).

Podle ustanovení § 80 písm. c) o.s.ř. žalobou (návrhem na zahájení řízení) lze uplatnit, aby bylo rozhodnuto o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem.

Podle ustálené judikatury soudů naléhavý právní zájem o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým. Žaloba domáhající se určení podle ustanovení §

80 písm. c) o.s.ř. nemůže být zpravidla opodstatněna tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) o.s.ř. (srov. například rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24.2.1971 sp. zn. 2 Cz 8/71, uveřejněný pod č. 17 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1972). Vyslovený předpoklad však nelze chápat všeobecně. Prokáže-li žalobce, že má právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr, přestože by mohl žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odepřít. Za nedovolenou - při možnosti žaloby na plnění - lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Jestliže se určením, že tu právní vztah nebo práce je či není, vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) o.s.ř. (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.3.1997 sp. zn. 3 Cdon 1338/96, uveřejněný pod č. 21 v časopise Soudní judikatura, roč. 1997).

V žalobě o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, musí žalobce vždy tvrdit a prokazovat skutečnosti, z nichž vyplývá, že má na požadovaném určení naléhavý právní zájem. Protože jde o procesní povinnost, je soud povinen žalobce o tom poučit (srov. § 5, § 118a odst. 1, 3 o.s.ř.). Zamítne-li soud určovací žalobu pro nedostatek naléhavého právního zájmu, aniž žalobce o uvedené procesní povinnosti, poučí, zatíží tím řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2001, sp. zn. 20 Cdo 450/2000, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 51, ročník 2002).

V případě, kdy usnesení, kterým byl účastník (dědic) v řízení o dědictví odkázán k podání žaloby, nesplňuje požadavky vymezené ustanovením § 175k odst. 2 o.s.ř., a žalobce podá žalobu v souladu s takovým usnesením, je na soudu, který o žalobě rozhoduje, aby žalobce poučil rovněž o náležitostech řádné žaloby ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. (§ 5 o.s.ř.). Toto poučení bude zpravidla tvořit logický celek s poučením již výše popsaným (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.2005, sp.zn. 30 Cdo 940/2004, uveřejněný v časopise Soudní judikatura pod č. 138, ročník 2005).

V dané věci vycházel odvolací soud ze závěru, že „žalobci, i jejich polorodá sestra, byli v průběhu dědického řízení ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. odkázáni, aby své právo ve stanovené lhůtě uplatnili žalobou“; že „v tomto smyslu však žalobci tento odkaz, respektive výzvu nerespektovali“; že „sporné skutečnosti nebo právní otázky, které jsou pro takové určení závazné (závěť nebo listina o vydědění jsou neplatné), představují jen posouzení předběžné otázky, jejíž dopad se může projevit pouze v důvodech rozhodnutí“; že „jestliže v dané věci žaloba neodpovídá žalobě podle ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř., odvolací soud se tak musel zabývat otázkou, zda jsou naplněny předpoklady žaloby na určení ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o.s.ř., a to s negativním závěrem“.

Žaloba je podání, kterým se zahajuje řízení před soudem. Žaloba musí obsahovat obecné náležitosti podání uvedené v ustanovení § 42 odst. 4 o.s.ř. a mimo jiné z ní musí být patrné, čeho se žalobce domáhá (srov. § 79 odst. 1 větu druhou o.s.ř.).

Údaj o tom, čeho se žalobce žalobou domáhá (tzv. žalobní petit), musí být přesný, určitý a srozumitelný. Soud totiž musí za řízení zcela přesně vědět, o čem má jednat a rozhodnout, neboť nesmí - s výjimkou případů uvedených v ustanovení § 153 odst. 2 o.s.ř. - účastníkům přiznat jiná práva a uložit jim jiné povinnosti, než jsou navrhovány. Kdyby žalobce vymezil v žalobě žalobní petit nepřesně, neurčitě nebo nesrozumitelně, převzetí takového petitu do výroku soudního rozhodnutí by mělo za následek, že by rozhodnutí soudu nebylo (z materiálního hlediska) vykonatelné. Přesný, určitý a srozumitelný žalobní petit není jen vyjádřením formálních náležitostí žaloby, ale je zcela nezbytným předpokladem pro to, aby soudní rozhodnutí bylo (z materiálního hlediska) vykonatelné a

aby tak nastaly právní účinky, které žalobce zahájením řízení sledoval. Požadavek, aby ze žaloby bylo patrné, čeho se žalobce domáhá, současně nelze vykládat tak, že by žalobce byl povinen učinit soudu návrh na znění výroku jeho rozsudku. Ustanovení § 79 odst. 1 věta druhá o.s.ř. žalobci neukládá formulovat návrh výroku rozsudku soudu, ale jen to, aby ze žaloby bylo patrné, čeho se domáhá. Žalobce uvede, čeho se domáhá, i tehdy, jestliže v žalobě přesně, určitě a srozumitelně označí (tak, aby to bylo možné z obsahu žaloby bez pochybností dovodit) povinnost, která má být žalovanému uložena rozhodnutím soudu (požaduje-li ve smyslu ustanovení § 80 písm. b) o.s.ř., aby bylo rozhodnuto o splnění povinnosti, která vyplývá ze zákona, z právního vztahu nebo z porušení práva), nebo způsob určení právního vztahu, práva nebo právní skutečnosti (požaduje-li ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o.s.ř. nebo podle zvláštních právních předpisů určení, zda tu právní vztah, právo nebo právní skutečnost je či není). Požaduje-li žalobce peněžité plnění, musí být z žaloby patrné také to, jakou částku mu žalovaný má zaplatit; nemůže-li žalobce svůj peněžitý nárok přesně vyčíslit, musí jej uvést (opět určitě) alespoň v přibližné výši. Neobsahuje-li žaloba všechny stanovené náležitosti nebo je-li - bez ohledu na to, zda po stránce "kvalitativní" nebo "kvantitativní" - neurčitá nebo nesrozumitelná, předseda senátu usnesením žalobce vyzve, aby žalobu doplnil nebo opravil, určí mu k tomu lhůtu a poučí jej, jak je třeba doplnění nebo opravu provést (§ 43 odst. 1 o.s.ř.). Není-li přes výzvu předsedy senátu žaloba opravena nebo doplněna a nelze-li pro tento nedostatek v řízení pokračovat, soud usnesením žalobu odmítne, jestliže žalobce byl o tomto následku poučen (§ 43 odst. 2 o.s.ř.) [srov. například právní názor vyjádřený v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20.8.2003 sp. zn. 21 Cdo 909/2003, které bylo uveřejněno pod č. 152 v časopise Soudní judikatura, roč. 2003]. Z ustálené judikatury soudů dále vyplývá, že ke změně žaloby ve smyslu ustanovení § 95 o.s.ř. může dojít, jen jestliže tzv. žalobní petit nebo jiné náležitosti žaloby nevykazují takové vady, které by bránily dalšímu pokračování v řízení a o jejichž odstranění by tedy soud byl povinen se pokusit postupem podle ustanovení § 43 o.s.ř. Trpí-li žaloba takovými vadami, musí být nejprve odstraněny, neboť až poté lze posoudit, zda, popřípadě v čem žalobce mění svoji žalobu (srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.2.2001 sp. zn. 20 Cdo 688/99, které bylo uveřejněno pod č. 87 v časopise Soudní judikatura, roč. 2001).

V posuzovaném případě z obsahu spisu vyplývá, že žalobci sice formulovali žalobní petit jako požadavek na určení, že „nejdou dány důvody“ pro jejich vydědění „uvedené zůstavitelem v notářském zápise z 9. dubna 2001“, z obsahu i z označení žaloby „o určení neplatnosti vydědění, neplatnosti závěti a o určení, že žalobci jsou dědici zůstavitele“, a konečně i z obsahu vyjádření zástupkyň žalobců při jednání před odvolacím soudem dne 9.5.2006, však lze dovodit, že žalobci se od počátku řízení domáhají určení svého dědického práva po zůstaviteli, přičemž svůj požadavek opírají též o tvrzení, že důvody, pro něž byli zůstavitelem vydědění, nejsou dány.

Odvolací soud ovšem v posuzované věci vycházel rovněž ze závěru, že „pokud A. I. nebyla v daném řízení uvedena na straně účastníků tohoto sporného řízení, ačkoliv je účastnicí dědického řízení, pak jde o nedostatek věcné legitimace vyplývající z hmotného práva, kdy se řízení neúčastní všichni nerozluční společníci“.

Dědictví se nabývá smrtí zůstavitele (srov. § 460 obč. zák.). K nabytí dědictví zůstavitelovým dědicem však nedochází jen na základě smrti zůstavitele. Právní úprava dědického práva vychází z principu ingerence státu při nabývání dědictví; předpokládá mimo jiné, že dědictví po každém zůstaviteli musí být soudem projednáno a rozhodnuto, že řízení o dědictví se zahajuje i bez návrhu a že v řízení o dědictví musí být projednáno také majetek, který při původním projednání a rozhodnutí dědictví nebyl znám (nebyl zjištěn). Podle rozhodnutí soudu o dědictví (§ 175q o. s. ř.) se dědictví nabývá s účinností ke dni smrti zůstavitele. V době od smrti zůstavitele až do rozhodnutí o dědictví pravomocným usnesením soudu tu nemůže být jistota, s jakým výsledkem řízení o dědictví skončí (zejména, kdo se stane zůstavitelovým dědicem a jak bude vypořádáno dědictví mezi více zůstavitelovými dědici).

Zanechal-li zůstavitel více dědiců, projevuje se stav, jaký tu vzniká v době od smrti zůstavitele až do pravomocného rozhodnutí soudu o dědictví, také v jejich vzájemných vztazích k majetku patřícímu do dědictví. Musí být vzato v úvahu, že rozhodnutí soudu o dědictví má sice účinky ke dni smrti zůstavitele, že však do právní moci rozhodnutí o dědictví není jisté, jak budou jejich práva a povinnosti k dědictví upravena. Uvedený "zvláštní" vztah dědiců k zůstavitelově majetku má mimo jiné za následek, že až do právní moci usnesením soudu o dědictví jsou dědici považováni za vlastníky celého majetku patřícího do dědictví (všech věcí a majetkových práv zůstavitele) a že z právních úkonů, týkajících se věcí nebo majetkových práv patřících do dědictví, jsou oprávněni a povinni vůči jiným osobám společně a nerozdílně, přičemž jejich dědický podíl vyjadřuje míru, jakou se navzájem podílejí na těchto právech a povinnostech. Ve sporech s jinými osobami, týkajících se věcí nebo majetkových práv patřících do dědictví, se uvedený vztah dědiců k zůstavitelově majetku projevuje tím, že mají postavení tzv. nerozlučných společníků (§ 91 odst. 2 o. s. ř.), neboť jde o taková společná práva a povinnosti, že se rozhodnutí ve sporu musí vztahovat na všechny dědice (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 11. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1820/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura, ročník 2000, pod číslem 67).

Postavení žalobce v řízení před soudem je určeno obsahem rozhodnutí soudu, vydaného podle ustanovení § 175k odst. 2 o. s. ř. Ostatní účastníci řízení o dědictví budou vystupovat v řízení před soudem jako žalovaní, a to i když v řízení o dědictví se někteří z nich ke sporné otázce nestavěli odmítavě nebo vystupovali pasivně. Okruh žalovaných soud ve sporném řízení zjišťuje nezávisle na údajích uvedených v rozhodnutí vydaném podle ustanovení § 175k odst. 2 o. s. ř. v řízení o dědictví. Žalovaným ve sporném řízení nic nebrání v tom, aby zaujali stanovisko shodné s žalobcem. Soud však nemůže z takového vyjádření žalovaného dovodit, že dědické právo přestalo být sporné, a řízení zastavit, pokud nemá podklady pro postup podle ustanovení § 96 odst. 1 až 3 o. s. ř., tj. k vyřízení výslovného zpětvzetí návrhu.

Urcí-li žalobce okruh účastníků sporného řízení v návrhu na jeho zahájení (§ 90 o.s.ř.) odchýlně od okruhu účastníků řízení o dědictví a jako žalované označí jen některého (některé) z nich, nemůže být žalobě vyhověno pro nedostatek věcné legitimace vyplývající z hmotného práva, neboť se řízení neúčastní všichni nerozluční společníci (§ 91 odst. 2 o.s.ř.) [srov. zprávu projednanou a schválenou občanskoprávním kolegiem bývalého Nejvyššího soudu ČSR dne 18. 6. 1982, Cpj 165/81, uveřejněnou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1982, pod číslem 49; též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.2.2004, sp. zn. 30 Cdo 2537/2003, uveřejněný v časopise Soudní judikatura pod č. 70, ročník 2004].

Z výše uvedeného vyplývá, že účastníci řízení o žalobě na určení dědického práva žalobců po zůstaviteli měla být, vedle obou žalobců a žalovaného, také dcera zůstavitele, a to alespoň na straně žalované, neměla-li zájem být v dané věci rovněž žalobkyní. Vzhledem k tomu, že však A. I. nebyla žalobci označena za účastnici řízení, odvolací soud správně dovodil, že žalobě nemůže být vyhověno - jak výše vysvětleno - pro nedostatek věcné legitimace vyplývající z hmotného práva, neboť se řízení neúčastní všichni nerozluční společníci (§ 91 odst. 2 o.s.ř.).

Rozsudek odvolacího soudu je proto správný, a protože nebylo zjištěno, že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o.s.ř. nebo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud České republiky dovolání žalobců podle ustanovení § 243b odst. 2 části věty před středníkem o.s.ř. zamítl.

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušeni řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)